

УДК 378.14:004.4

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА АКТУАЛІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ЗАСОБАМИ ІКТ

О.О.Мацюк

Анотація. Стаття присвячена проблемі організації самостійної навчальної діяльності майбутніх перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують сприятливі умови для ефективного сприйняття студентами навчальної інформації, оптимізації та інтенсифікації навчального процесу.

Ключові слова: самостійна робота, інформаційно-комунікаційні технології, перекладачі.

Аннотация. Статья посвящена проблеме организации самостоятельной учебной деятельности будущих переводчиков средствами информационно-коммуникационных технологий, которые обеспечивают благоприятные условия для эффективного восприятия студентами учебной информации, оптимизации и интенсификации учебного процесса.

Ключевые слова: самостоятельная работа, информационно-коммуникационные технологии, переводчики.

Summary. The article is devoted to the problem of original work organization of future translators by means of information and communication technologies. Employment of information and communication technologies ensures favourable conditions for efficient acquisition of learning information by students, optimization and intensification of the instruction process.

Key words: original work, information and communication technologies, translators.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на те, що самостійна робота для фахівця з перекладу складає основу його професійної діяльності, важливою умовою формування професійної компетентності перекладача, на нашу думку, є організація самостійного навчання студентів засобами ІКТ із визначенням індивідуальної траєкторії професійного становлення, яке характеризується потребою та вмінням самостійно мислити, висловлювати власну думку, орієнтуватися в умовах сьогодення.

Проблемою самостійної діяльності цікавились чимало педагогів і психологів. Методи, форми, види самостійної роботи, вимоги до її організації досліджували А.Алексюк, Н.Ничкало, П.Підкасистий, М.Сметанський, Н.Тализіна та ін. Умови ефективності самостійної роботи з іноземної мови досліджують А.Клебанська, С.Кустовський, Ф.Мільруд, Л.Морська, І.Сахневич та ін. Теоретичні та практичні основи підготовки перекладачів до здійснення професійної діяльності в інформаційному суспільстві викладені в працях І.Алексєєвої, М.Варшауєра, Т.Коваль, Г.Мірама, Л.Размжоу, Д.Соєра та ін.

Мета статті – проаналізувати вплив ІКТ на формування перекладацьких умінь і навичок під час самостійної навчальної діяльності майбутніх перекладачів.

Аналіз науково-педагогічних джерел і проведене дослідження стану розробленості цієї проблеми, а також узагальнення досвіду використання ІКТ під час вивчення різних дисциплін у навчальних закладах України, свідчить про те, що в цьому напрямку провадяться активні наукові розвідки, але проблеми використання ІКТ під час самостійної роботи студентів – майбутніх перекладачів розроблені недостатньо, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

Самостійна робота студентів з використанням ІКТ полягає в самостійній навчальній діяльності й у підготовці студентів до самоосвіти впродовж усієї професійної діяльності та життя. Аналіз наукових джерел з питань організації самостійної роботи студентів засобами ІКТ показав, що цьому питанню науковці приділяють значну увагу.

О.Шупта під самостійною роботою студентів розуміє організовану викладачем у навчально-виховному процесі активну розумову діяльність студентів, яка спрямована на пошук, осмислення та закріплення ними знань, а також на формування умінь і навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності [7].

У нашому дослідженні ми розглядаємо організацію самостійної роботи засобами ІКТ як важливу педагогічну умову формування готовності до професійної діяльності в умовах інформаційного суспільства студентів-майбутніх перекладачів, адже, вважає І.Алексєєва, перекладач – це одна з професій, де основою успіху є самостійна робота в процесі навчання, особистісна активна налаштованість на самовдосконалення [1]. Варто додати, що професія перекладача вимагає постійної роботи над собою і передбачає самоосвіту та самовдосконалення впродовж усього життя. Цей вид навчальної діяльності студентів ми поділяємо на самостійну навчальну та наукову роботу.

Будь-який розвиток навичок і вмінь самоосвіти студентів – майбутніх перекладачів також є одним з факторів інтенсифікації процесу мовної підготовки. Відомо, що найкращих результатів у професійній діяльності досягає той, хто вміє активно застосовувати свої знання й досвід на практиці. Якщо студенти вчилися й удосконалювалися за власною ініціативою, то отримані ними знання є більш міцними. Використання можливостей засобів ІКТ у навчальному процесі відкриває нову сторінку в розвитку самостійності студентів, у формуванні їхніх індивідуально-психологічних якостей, навичок навчання й самонавчання, оскільки вони дають студентам можливість за менший час опанувати великим обсягом навчального матеріалу. А це є важливою умовою розвивального впливу навчання.

Організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачає оволодіння алгоритмами цієї діяльності за допомогою засобів ІКТ, які забезпечують необмежений доступ до інформації для самоосвіти й ефективного здійснення фахових функцій, комунікацію з колегами та бізнес-партнерами. Використання комп'ютерних симуляцій та створення професійно-наближених ситуацій передбачає імітацію ділової активності, оскільки відтворюється реальне професійне середовище, відпрацьовуються уміння творчо підходити до вирішення перекладацьких завдань.

Рівень розвитку навичок самостійної навчальної праці студента визначається його вмінням ставити перед собою мету діяльності, визначати головні завдання та способи їх розуміння. Велике значення має

вміння планувати свої дії, коригувати їхнє здійснення, самостійно порівнювати досягнутий у навчанні результат з поставленою метою.

На практичних заняттях з іноземної мови та перекладу із застосуванням засобів ІКТ посилення самостійності досягається за рахунок необхідності використання кожним студентом певних знань та вмінь у процесі розв'язання навчальних завдань. Ступінь самостійності буде зростати й за рахунок того, що в процесі роботи з комп'ютером студент робить особисті мікровідкриття різного роду правил, закономірностей (при відповідному змісті програми), виконує творчі, більш цікаві для нього завдання [7].

Активне використання ІКТ вносить до навчальної діяльності елементи творчості, що проявляються в процесі розв'язування студентами нових, цікавих завдань, вирішення незвичайних проблемних ситуацій, виконання вправ, що потребують нестандартного підходу. Отже, формування самостійності та творчого підходу до навчальної діяльності є передумовою появи зазначених якостей і в інших видах роботи, у тому числі в майбутній професійній діяльності.

Використання ІКТ під час підготовки до професійної діяльності допомагає студенту усвідомити себе суб'єктом навчання. Це відбувається саме за рахунок розвитку самостійності студента, передачі йому активних функцій, що допомагає майбутньому фахівцю відчувати себе в ситуації, наближеній до професійної.

Моделювання комунікативної ситуації (ведення переговорів, участь у конференції, самміті тощо) може задовільнити різноманітні потреби ділового спілкування та надати можливість студенту відчувати себе у ролі перекладача, а використання таких сайтів, як E-mail for ESL Studies, ICQ, Subscribe, комп'ютерні симуляції дозволить наблизити навчальну ситуацію до реальної [4; 6; 8; 9]. Студенти повинні вміти на основі зразка чи шаблону оформити ділові документи (контракт, угоду, ділові листи тощо) та надіслати їх "бізнес-партнерам", скориставшись e-mail, або поспілкуватися в режимі реального часу за допомогою голосових програм Skype, Messenger, підготувати презентацію з використанням звукових ефектів (робота у PowerPoint). Такий підхід сприяє поєднанню змісту професійних дисциплін, знань і вмінь з ІКТ, а організація навчального процесу за умови активного використання різноманітних програмних продуктів викликатиме інтерес та бажання їх використання в професійній діяльності, ціннісне ставлення до ІКТ, демонструватиме зручність та ефективність їхнього застосування для виконання перекладацьких завдань.

Ступінь самостійності визначається нами за такими показниками: виконання завдань за зразком; виконання завдань на основі даної викладачем загальної ідеї та отриманих раніше знань і їх усвідомленому переносу в типові ситуації. Розв'язання задач полягає в постійному пошуку відповіді поза межами відомого зразка, а перенесення отриманих знань у нові ситуації та виконання завдань характеризується самостійним пізнавальним пошуком оптимальних способів їх розв'язання [3].

Самостійна робота з дисципліни "Практична фонетика англійської мови" полягає в індивідуальному опрацюванні діалогів у лінгфонному кабінеті. Кожний студент створює "Папку особистих досягнень", куди заносяться аудіозаписи прочитаних діалогів на відпрацювання голосних та приголосних фонем. Використовуються безкоштовні комп'ютерні програми-тренажери вимови (English Pronunciation, How now brown cow та ін.). Програми дають можливість аналізувати конкретні ситуації, граматичні конструкції, нові лексичні одиниці, що сприяє розвитку навичок самостійної роботи кожного студента й перетворює його з пасивного споживача інформації на дослідника.

Також після кожного лекційного заняття з курсу "Лінгвокраїнознавство англійськомовних країн" студентам пропонується опрацювати конспект наступної лекції, додаткову рекомендовану літературу з питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Конспект лекцій із зазначеного курсу супроводжується гіперпосиланнями та занесений до модульного середовища університету. На практичні заняття студенти готують основні питання лекції та, за бажанням, додаткові питання, за що отримують додаткову оцінку. Готуються доповіді на запропоновані теми (по одній доповіді з кожної теми "Культура Великої Британії", "Культура США"). Теми, які виносяться на самостійне опрацювання, супроводжуються адресами сайтів, де можна віднайти необхідну інформацію: відомості про країни, географічне положення, визначні місця. Заключне заняття проводиться у вигляді вікторини (Що? Де? Коли?; Найрозумніший) або віртуальної екскурсії (використання програми GoogleEarth), в яких всі без винятку студенти є активними учасниками. Рекомендована програма дуже проста та легка у використанні, що дозволяє швидко змінювати місцезнаходження та переміщуватися в віртуальному просторі. Такі завдання розвивають образне мислення, уяву студентів, а ІКТ наближують навчальну ситуацію до реальної. Успішне виконання студентом такої роботи вимагає від нього не лише знань, а й творчої активності.

Іншими формами самостійної навчальної роботи є підготовка до участі в бесідах, дискусіях,

дидактичних іграх за допомогою засобів ІКТ. Такі форми самостійної роботи сприяють самоаналізу власної перекладацької діяльності, аналізу діяльності інших студентів. На заняттях з курсу “Практика перекладу” активно застосовуються ділові ігри, які забезпечували імітацію професійних ситуацій. На думку Л.Морської, Л.Черній [4], саме моделювання залучає студентів до імпровізації та театралізації професійних ситуацій, стимулює майбутніх фахівців відійти від шаблонної схеми прийняття рішення, дає змогу усвідомити майбутню професію як таку, що вимагає ґрунтовних знань з фахових дисциплін та ІКТ і наявність творчого підходу до розв’язання різних перекладацьких завдань (ситуаційні завдання, ділові ігри, підготовка проектів). Під час вивчення теми “Ділове листування” студенти отримують такі завдання, які мають прикладний характер: скласти резюме; написати лист-подяку; написати лист-клопотання, наприклад, для відкриття туристичної візи, і надіслати листи, скориставшись електронною поштою. Завдання, які пропонуються студентам, вимагають від них застосування набутих знань та вмінь, відкривають шлях до прояву творчості кожної особистості, формують уміння поєднувати знання з різних фахових дисциплін для здійснення адекватного перекладу [3; 7].

Для цього студенти використовують весь арсенал знань і вмінь з фахових дисциплін та ІКТ для самостійного створення власних перекладацьких продуктів (переклад рекламних роликів, слоганів, підготовка презентацій у PowerPoint), що вимагає актуалізації особистісного потенціалу майбутніх перекладачів; використовуються резервні можливості ІКТ (комп’ютерні бізнес-тренінги, симуляції) для самопідготовки та професійного зростання. Використання засобів ІКТ передбачає одночасне використання графіки, анімації, відеосюжетів, звуку, що полегшує сприйняття інформації та сприяє її кращому засвоєнню та уможливорює самостійне її опанування [2; 8].

На всіх курсах активно використовується самостійне аудіювання іншомовних текстів. О.Шупта вважає, що процес аудіювання полягає, насамперед, у тренуванні таких мовленнєвих механізмів: мовленнєвого слуху, промовляння, прогнозування. При цьому ставиться дидактичне завдання сформувати у студентів уміння долати типові перекладацькі труднощі, які виникають перед фахівцем у процесі трансляції змісту прослуханого тексту або фрагменту [7].

Самостійна діяльність у рамках науково-дослідних робіт, позааудиторного вивчення навчального матеріалу, курсового й дипломного проектування, проходження перекладацьких практик сприяє розвитку творчого мислення й підвищенню інтелектуального рівня студента.

Переважно для самостійної позааудиторної роботи пропонувалися різні творчі завдання, а застосування ІКТ під час їх розв’язання забезпечувало нестандартність та індивідуальний підхід. Отже, залежно від педагогічних цілей, майбутніми перекладачами здійснювалося реферування науково-технічної і науково-популярної літератури, редагування текстів різної тематики, підготовка виступів на наукових конференціях, порівняльний аналіз існуючих перекладів та на їх основі створення власного тощо [5].

Самостійна наукова робота на 2-3 курсах полягає в підготовці рефератів. Це, на нашу думку, дуже корисний вид діяльності, оскільки написання реферату формує в студентів такі вміння: обирати тему, складати план, знаходити й опрацювати потрібну літературу за темою реферату, робити вступ, аналізувати явища, систематизувати матеріал, робити власні висновки, на що звертати увагу [5]. Підготовка та написання рефератів дає можливість виробити у майбутніх перекладачів навички самостійної підготовки до виступів на перекладознавчу тематику. Студенти мають можливість представити свої наукові дослідження на університетській студентській конференції та репрезентувати результати наукових пошуків за допомогою різноманітного програмного забезпечення. Щороку на кафедрі перекладу проводяться змагання (Translation Competition), присвячені дню перекладача, на яких майбутні фахівці змагаються в перекладацькій майстерності. Переможці змагань беруть участь у всеукраїнських студентських конференціях з перекладу.

На опрацювання виносяться різні теми. Серед запропонованих тем є такі: “Переклад неологізмів у сфері шоу-бізнесу”, “Переклад англійських неологізмів у сфері комп’ютерних технологій”, “Проблема перекладу юридичних термінів”, “Біблійні фразеологізми та їх переклад”, “Псевдоінтернаціоналізми – хибні друзі перекладача”, “Переклад англійських топонімів та антропонімів”, “Особливості перекладу промовистих власних назв та прізвиськ”, “Національно-забарвлена лексика (реалії) та проблеми її перекладу”, “Особливості перекладу реклами”, “Французькі запозичення в англійській мові” тощо. Для розв’язання такого завдання студенти активно використовують як паперові, так і електронні інформаційні джерела: електронні підручники, довідники, енциклопедії тощо.

Однією з найскладніших нестандартних умов, яка підвищує рівень самостійності студентів, є реальна професійна діяльність майбутніх перекладачів під час проходження виробничо-перекладацької практики. Самостійна робота студентів засобами ІКТ на даному етапі сприяє розвитку індивідуальних творчих здібностей, закріпленню й поглибленню знань у процесі їх використання, формуванню й розвитку професійних умінь і навичок в умовах інформаційного суспільства.

Виробничо-перекладацька практика дозволяє сформувати ставлення студента до професійної реальності, визначитися в системі власних професійних очікувань і цінностей. Під час виробничо-перекладацької практики в студентів відбувається інтенсивне ознайомлення зі всіма аспектами майбутньої роботи, з'являється критичне й усвідомлене ставлення до теоретичних дисциплін, що вивчались раніше, та необхідності використання ІКТ [5]. Залучаючи студентів старших курсів (4-5 курсів) в поетапну практичну діяльність, ми намагаємося найбільш повно розкрити такі цінності ІКТ для професії перекладача, як невичерпна творча основа, широкі можливості професійного й особистісного росту, можливість подальшої самореалізації.

Отже, самостійна робота із засобами ІКТ допомагає студенту критично оцінювати свої знання й уміння, виявляти наявні недоліки, поглиблювати знання, сприяє розкриттю індивідуальних здібностей кожного студента й розвитку навичок навчальної праці. Організація самостійної роботи з використанням ІКТ відкриває перед студентами необмежені можливості самоосвіти, поглиблення власних знань у конкретній предметній галузі, розвитку інтелекту.

Література

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика / И. С. Алексеева. – СПб. : Изд-во “Союз”, 2001. – С. 25–35.
2. Мацюк О. О. Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. О. Мацюк. – Хмельницький, 2011. – 20 с.
3. Мацюк О. О. Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Мацюк Олена Олександрівна. – Тернопіль, 2011. – 165 с.
4. Морська Л. І. Моделювання мовленнєвих симуляцій для формування вмінь іншомовного професійно орієнтованого спілкування [Електронний ресурс] / Л. І. Морська, Л. В. Черній. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/№163/№163p131-136.pdf
5. Сахневич І. Умови ефективної організації самостійної роботи із вивчення іноземної мови майбутніми технічними перекладачами в позааудиторний час / І. Сахневич // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 48–55.
6. Симуляції в електронном обучении (имитации) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.smart-edu.com/index.php/
7. Шупта О. В. Інформаційний підхід до підготовки студентів-перекладачів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми / О. В. Шупта // Зб. наук. праць / редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. – К. – Вінниця : ДОВ Вінниця, 2004. – Вип. 5. – С. 721–726.
8. Sawyer David B. Fundamental Aspects of Interpreter Education: Curriculum and Assessment / David B. Sawyer. – 2005. – Volume 62. – 307 p.
9. Warschauer M. Network-based language teaching: Concepts and practice / Warschauer M., Kern R. (Eds.). – Cambridge : Cambridge University Press Applied Linguistics Series, 2000. – 169 p.